Povinnost aut dedere aut judicare a nový smíšený trestní tribunál pro stíhání zločinů podle mezinárodního práva v Čadu

PAVEL ŠTURMA
KATEDRA MEZINÁRODNÍHO PRÁVA PRÁVNICKÉ FAKULTY UNIVERZITY KARLOVY V PRAZE

The Obligation to Extradite or Prosecute (Aut Dedere Aut Judicare) and the New Mixed Criminal Tribunal for Prosecution of Crimes Under International Law Committed in Chad

Summary: *The article deals with the judgment of the International Court of Justice in case Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal). The ICJ found Senegal, because of its failure to try or extradite the former president of Chad Hiss_ne Habré, in violation of the 1984 Convention against Torture. This judgment contributed to the establishment of the Extraordinary African Chambers within the courts of Senegal (in February 2013), competent to prosecute international crimes committed in Chad between June 1982 and December 1990. The article presents the Statute of the Extraordinary African Chambers. They are not just another example of mixed (hybrid) criminal tribunals but they appear, in the context of the criticism of the African Union on both the International Criminal Court and universal jurisdiction, as an Africa-based way towards prosecution of heinous crimes in Africa, including those committed by political leaders.*

Key words: *aut dedere aut judicare, crimes under international law, Extraordinary African Chambers, International Court of Justice*

V oblasti mezinárodního trestního práva se bouřlivý rozvoj, který začal před 20 lety (zřízení ICTY, 1993), stále nezastavil. I když od roku 2002 (reálně 2003) působí stálý Mezinárodní trestní soud, zřízený na základě Římského statutu (1998), existují zločiny spáchané před 1. červencem 2002, nad kterými tento soud nemá jurisdikci. Odtud plyne důvod pro zřizování ad hoc mezinárodních trestních tribunálů, popř. smíšených (hybridních) tribunálů. Mezi takové smíšené tribunály patří např. Zvláštní panely na Východním Timoru nebo Mimořádné senáty soudů Kambodže.[1]

Nejnovější příklad smíšených trestních tribunálů jsou Mimořádné africké senáty soudů Senegalu (Extraordinary African Chambers within the courts of Senegal), vytvořené v únoru 2013 ke stíhání mezinárodních zločinů spáchaných v Čadu mezi 7. červnem 1982 a 1. prosincem 1990.

Nejslavnějším případem, který se dostal k Mimořádným africkým senátům a kvůli kterému tento smíšený tribunál možná i vznikl, je stíhání bývalého čadského prezidenta Hisscne Habrého, obviněného ze zločinů proti lidskosti, mučení a válečných zločinů.

Proč případ Hissène Habrého tak úzce souvisí s vytvořením Mimořádných afrických senátů? Snahy o stíhání zločinů bývalého čadského prezidenta se táhnou již od roku 2000, kdy skupina obětí podala podnět, na jehož základě senegalský soudce obvinil H. Habrého z mučení, zločinů proti lidskosti a dalších „barbarských činů". Odvolací soudy však zastavily stíhání z důvodu, že senegalské soudy nemají pravomoc soudit zločiny spáchané v cizině. Další poškození, včetně tří belgických občanů čadského původu, se obrátili na justiční orgány v Belgii v roce 2000. Belgické orgány po čtyřech letech vyšetřování obvinily Habrého ze zločinů proti lidskosti, válečných zločinů a mučení. V roce 2005 požádaly Senegal o jeho extradici, avšak senegalský soud rozhodl, že nemá jurisdikci pro rozhodnutí o extradiční žádosti.

Senegal se obrátil na Africkou unii, která pak v červenci 2006 vyzvala Senegal, aby stíhal Habrého jménem celé Afriky. Prezident Wade přijal

[1] Srov. např. ŠTURMA P. A KOL. *Konkurující jurisdikce mezinárodních rozhodovacích orgánů.* PF UK. Praha 2009, str. 25–28.

tento mandát a následně došlo ke změně senegalského zákona, který výslovně umožnil senegalským soudům výkon extrateritoriální jurisdikce nad zločiny podle mezinárodního práva. Senegalská vláda však požadovala finanční příspěvek od mezinárodního společenství, takže příprava procesu se na tři roky zastavila. V roce 2010 rozhodl Soudní dvůr Hospodářského společenství států západní Afriky (ECOWAS), že H. Habré by měl být souzen ve zvláštním, ad hoc řízení mezinárodní povahy. Na toto rozhodnutí reagovala v lednu 2011 Africká unie návrhem na zřízení zvláštních senátů v rámci senegalských soudů s některými soudci jmenovanými AU. Senegal však tento návrh odmítl.

V přípravě na proces nebyl žádný pokrok. Naopak, v červenci 2011 a lednu 2012 senegalský odvolací soud odmítl rozhodnout o dvou dalších belgických extradičních žádostech.

Rozsudek MSD týkající se povinnosti stíhat nebo vydat

Belgie předložila věc Mezinárodnímu soudnímu dvoru na základě doložky o řešení sporů v Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení či trestání (1984). MSD vynesl 20. července 2012 rozsudek, ve kterém rozhodl, že Senegal porušil své závazky podle Úmluvy, a nařídil Senegalu, aby Habrého stíhal bez dalších průtahů, pokud jej nevydá.[2]

V tomto rozsudku se MSD zaměřil na rozbor mechanismu k potírání beztrestnosti podle Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestání (1984). Analyzoval zejména vztah mezi ustanoveními o založení jurisdikce (čl. 5), povinnosti zahájit předběžné vyšetřování (čl. 6) a povinnosti stíhat nebo vydat (čl. 7). I když Soud také konstatoval, že zákaz mučení je kogentní normou (*jus cogens*),[3] ale nepovažoval za nutné zkoumat, zda povinnost stíhat nebo vydat (*aut dedere aut judicare*) má obyčejovou povahu. MSD se spokojil s tím, že může vyřešit spor na základě aplikace Úmluvy proti mučení.

MSD určil, že státy, smluvní strany Úmluvy proti mučení mají závazky kriminalizovat mučení, založit svou jurisdikci nad zločinem mučení, aby měly nezbytné právní nástroje ke stíhání tohoto zločinu, a zahájit vyšetřování skutečností, jakmile se podezřelý ocitne na jejich území. Podle slov Soudu, „tyto závazky v jejich celku by mohly být považované za prvky jednotného smluvního mechanismu zaměřeného na to, aby zabránil podezřelým vyhnout se následkům jejich trestní odpovědnosti, pokud se prokáže“.[4]

Co je důležité, závazek podle čl. 7 odst. 1 Úmluvy proti mučení, podle kterého stát, na jehož území je zjištěn údajný pachatel, předloží případ svým příslušným orgánům k trestnímu stíhání (povinnost stíhat), vzniká bez ohledu na existenci předchozí žádosti o vydání pachatele. Vnitrostátní orgány však mohou rozhodnout, zda zahájí řízení ve světle důkazů, které mají k dispozici, a příslušných pravidel trestního řízení.[5]

Podle čl. 7 odst. 2 Úmluvy proti mučení, který vychází ze vzoru v Haagské úmluvě o potlačení protiprávního zmocnění se letadel (1970),[6] „tyto orgány přijmou stejná opatření jako v případě běžného trestného činu závažného charakteru podle zákonů tohoto státu“.

Soud zejména konstatoval, že „extradice je možnost nabídnutá státu Úmluvou, kdežto stíhání je mezinárodní závazek podle Úmluvy, jehož porušení je protiprávním chováním zakládajícím odpovědnost státu“.[7]

Povinnost aut dedere aut judicare a „třetí alternativa“

Je zřejmé, že povinnost vydat nebo stíhat (*aut dedere aut judicare*) může mít různé podoby, které závisejí na formulaci konkrétního smluvního závazku. Takto MSD dovodil, že podle Úmluvy proti mučení je stíhání povinností smluvních stran, kdežto vydání pouhá možnost. Tím se ale jen potvrdily problémy, se kterými se potýkala Komise OSN pro mezinárodní právo, která již v roce 2005 zařadila do svého programu téma Povinnost vydat nebo stíhat (*aut dedere aut judicare*). Zvláštním zpravodajem byl jmenován Z. Galicki z Polska, který předložil celkem čtyři zprávy (v letech 2006, 2007, 2008 a 2011). V letech 2009 a 2010 byla k tomuto tématu zřízena pracovní skupina pod vedením prof. A. Pelleta, která navrhla obecný rámec (*general framework*) otázek, kterými by se měl zvláštní zpravodaj zabývat.[8] Kromě toho sekretariát Komise připravil velmi užitečný přehled mnohostranných smluv, které by mohly mít vztah k tématu.[9]

Z toho přehledu vyplývá, že zkoumané mnohostranné smlouvy lze rozdělit do čtyř kategorií. První model představuje Úmluva o potlačení padělání peněz (1929) a některé další smlouvy,

2 *Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal)*, Judgment, ICJ Reports 2012, § 121.
3 Tamtéž, § 99.
4 Tamtéž, § 91.
5 Tamtéž, § 90, § 94.
6 Vyhl. č. 96/1974 Sb. Viz též ŠTURMA, P., NOVÁKOVÁ, J., BÍLKOVÁ, V., *Mezinárodní a evropské instrumenty proti terorismu a organizovanému zločinu.* C. H. Beck. Praha 2003, str. 15–16, 155 an.
7 Tamtéž, § 95.
8 Viz Report of the ILC, 2009, GAOR, Sixty-Fourth Session, Supplement No. 10 (A/64/10), § 204.
9 Survey of multilateral conventions, UN doc. A/CN.4/630.

založený na (a) kriminalizaci příslušného činu ve vnitrostátním právu; (b) ustanovení o stíhání a extradici; (c) povinnosti vydat s tím, že stíhání nastupuje v případě odmítnutí extradice; (d) zřízení extradičního režimu, kterým se stát zavazuje za určitých podmínek považovat trestný čin za extradiční.

Druhý model představují některé regionální úmluvy o extradici,[10] které se typicky zaměřují na podrobnější úpravu povinnosti vydat. Státy mají obecnou povinnost vydat, ledaže žádost spadá pod některou podmínku či výjimku, jež stanoví důvody pro odmítnutí (např. vydávání vlastních občanů může být zakázané nebo podmíněné zvláštními zárukami. Existují i některé novější dokumenty, včetně výjimek a vzorových smluv.[11]

Třetí model tvoří Ženevské úmluvy o ochraně obětí válek (1949), které stanoví povinnost každé smluvní strany vypátrat osoby obviněné z toho, že se dopustily některého z vážných porušení (*graves breaches*) nebo že k němu daly rozkaz. Stát je musí postavit před své vlastní soudy, ať je jejich státní příslušnost jakákoli. Může je také, dá-li tomu přednost, odevzdat v souladu s podmínkami svého vlastního zákonodárství k soudnímu stíhání některé jiné straně mající zájem na potrestání, pokud tato strana má dostatečná obvinění proti těmto osobám.[12]

Čtvrtým modelem je pak již zmiňovaná Haagská úmluva o potlačení protiprávního zmocnění se letadel (1970), podle jejíhož čl. 7 „smluvní stát, na jehož území je údajný pachatel zjištěn, bude povinen, pokud ho nevydá, bez jakékoliv výjimky a ať byl trestný čin spáchán na jeho území či nikoliv, předložit případ příslušným orgánům za účelem trestního stíhání". Tato „haagská formulace" je variantou klauzule obsažené v Ženevských úmluvách. Posloužila jako vzor pro řadu novějších mnohostranných smluv k postihu terorismu, ale i dalších činů, včetně mučení, žoldnéřství, nadnárodního organizovaného zločinu, korupce nebo nuceného mizení. Společným znakem je to, že stanoví jako základní povinnost stíhat, přičemž vydání je poskytnutá možnost.[13]

I když zvláštní zpravodaj Galicki postupně navrhl několik článků, ve kterých se snažil uchopit povinnost vydat nebo stíhat jako závazek podle mezinárodních smluv a podle obyčejového mezinárodního práva, celkově nebylo ve zpracování tématu dosaženo výrazného pokroku. Celkově pojetí tématu vyvolávalo řadu pochybností mezi členy Komise i zástupci států v Šestém (právním) výboru Valného shromáždění OSN. Když Z. Galicki nebyl znovu zvolen členem Komise, v roce 2012 nebyl jmenován nový zvláštní zpravodaj pro toto téma. Namísto toho byla zřízena otevřená pracovní skupina pod předsednictvím K. Kittichaisaree z Thajska, která pracovala v letech 2012–2014. Zhodnotila dosavadní postup prací Komise, a to též ve světle rozsudku MSD v případu *Belgie v. Senegal*, a zabývala se možnými variantami do budoucna.

Většina členů Komise se shodla na tom, že další pokračování v tomto tématu nemůže přinést očekávané výsledky (např. návrh článků s komentářem). Podle mého názoru téma *aut dedere aut judicare* provázela základní koncepční chyba, která spočívala ve snaze kodifikovat tuto povinnost samostatně, v izolaci od jiných pravidel mezinárodního trestního práva. Rozbor mnoha smluvních instrumentů ukazuje, že tato povinnost má své místo v kontextu s dalšími závazky. Typicky se vyskytuje v souvislosti s definicí činů, které jsou kriminalizované, a se závazkem státu založit trestní jurisdikci nad těmito činy, ať už na základě principu teritoriality a personality, nebo i na dalších principech, včetně univerzality. Jak ukazuje přehled mnohostranných smluv, přes určité podobnosti existuje několik typů smluvních ustanovení o povinnosti vydat nebo stíhat. Proto práce Komise k tomuto tématu by těžko mohla přinést cokoli podstatného nad rámec návrhu Kodexu zločinů proti míru a bezpečnosti lidstva (1996).[14]

Po dvou letech debaty dospěla pracovní skupina Komise k přijetí závěrečné zprávy k tématu *aut dedere aut judicare*, ve které shrnula dosavadní práci. Na základě výše uvedeného přehledu mnohostranných smluv Komise konstatovala, že při přijímání smluv státy se mohou rozhodnout, která smluvní formulace závazku vydat nebo stíhat nejlépe vyhovuje jejich cíli. Vzhledem k velkým rozdílům ve formulaci, obsahu a rozsahu závazku ve smluvní praxi by bylo zbytečné, aby se Komise pouštěla do harmonizace různých smluvních ustanovení.[15]

V diskusi se také objevil vztah mezi povinností vydat nebo stíhat a závazky *erga omnes* nebo normami *jus cogens*. Rozsudek MSD ve věci

[10] Např. Úmluva o mezinárodním právu soukromém (1928, tzv. Kodex Bustamante), v Knize IV, Hlavě III (Extradice); Úmluva o extradici (1933); Interamerická úmluva o extradici (1981), Evropská úmluva o extradici (1957).

[11] Viz např. Vzorová smlouva o extradici (Model Treaty on Extradition, GA res. 45/116, annex), Vzorová smlouva o vzájemné pomoci v trestních věcech (Model Treaty on Mutual Assistance in Criminal Matters, GA res. 45/117); nebo vzorový zákon o extradici (Model Law on Extradition, 2004, který připravil UN Office on Drugs and Crime (http://www.unodc.org/pdf/model_law_extradition.pdf).

[12] Vyhl. č. 65/1954 Sb. Viz též Ondřej, J., Šturma, P., Bílková, V., Jílek, D. a kol. *Mezinárodní humanitární právo.* C. H. Beck.Praha 2010, str. 483.

[13] Srov. Report of the ILC, Chapter VI, The obligation to extradite or prosecute (*aut dedere aut judicare*), UN doc. A/CN.4/L.839 (2014), str. 9–10.

[14] Viz Draft Code of Crimes against the Peace and Security of Mankind. In: The Work of the International Law Commission, Sixth edition, New York: UN, 2004, str. 268–276.

[15] Tamtéž, str. 10, § 12.

Belgie v. Senegal musí být čten v kontextu tohoto případu. Soud vyložil předmět a účel Úmluvy proti mučení tak, že zakládá závazky *erga omnes partes*, na jejichž základě má každá smluvní strana „společný zájem" na dodržování takových závazků, a tudíž každý stát, smluvní strana, je oprávněn vznášet nárok na zastavení tvrzeného porušení ze strany jiné smluvní strany.[16]

Otázka *jus cogens* však zde neměla ústřední místo. Podle názoru Komise, Soud konstatoval, že pokud státy byly stranou Úmluvy proti mučení, měly společný zájem předcházet aktům mučení a zajistit, aby pokud k nim došlo, odpovědné osoby nezůstaly beztrestné. Jiné smlouvy, i když nemusí obsahovat normy *jus cogens*, také mohou vést k závazkům *erga omnes* a k odpovědnosti státu za porušení povinnosti vydat nebo stíhat.[17]

Podobně je tomu s obyčejovou povahou povinnosti vydat nebo stíhat. Bývalý zvláštní zpravodaj Galicki sice ve své zprávě z r. 2011 předložil návrh článku o mezinárodním obyčeji jako pramenu povinnosti *aut dedere aut judicare*.[18] Tento návrh však nezískal podporu v Komisi ani v Šestém výboru. Zejména bylo sporné dovozovat obyčejovou povahu povinnosti vydat nebo stíhat z existence obyčejových pravidel zakazujících jednotlivé zločiny. Když Komise v r. 1996 přijala návrh Kodexu, ustanovení o povinnosti vydat nebo stíhat tam (v čl. 7) představovalo progresivní rozvoj mezinárodního práva. Od té doby ovšem mohlo dojít k dalšímu rozvoji mezinárodního práva. Proto se nyní Komise nechtěla vyjádřit ve smyslu, že došla k závěru o tom, že povinnost vydat nebo stíhat se nestala pravidlem obyčejového mezinárodního práva.[19]

MSD se ve svém rozsudku *Belgie v. Senegal* (2012) vůbec meritorně nevyjádřil k obyčejové povaze povinnosti vydat nebo stíhat. Konstatoval totiž, že nemá jurisdikci, aby se zabýval nároky Belgie týkajícími se údajných porušení závazků Senegalu podle obyčejového mezinárodního práva, protože ke dni podání belgické žaloby se spor mezi oběma státy netýkal závazků podle obyčejového mezinárodního práva.[20]

Konečně poslední zajímavý aspekt se týká „třetí alternativy" k povinnosti vydat nebo stíhat, a to v podobě předání mezinárodnímu trestnímu soudu nebo tribunálu. Tuto možnost obsahoval již návrh Kodexu zločinů (1996).[21] Stojí za povšimnutí, že v odlišném stanovisku k rozsudku *Belgie v. Senegal* čínská soudkyně Xue uvedla, že kdyby Senegal předal údajného pachatele mezinárodnímu tribunálu zřízenému Africkou unií, neporušil by povinnost stíhat podle čl. 7 Úmluvy proti mučení, protože takový tribunál by byl vytvořen ke splnění účelu Úmluvy.[22] Podobný názor v obecné rovině zaujala Komise pro mezinárodní právo v závěrečné zprávě k tématu *aut dedere aut judicare*, kde uvedla řadu příkladů zmezinárodněných (hybridních) soudů.[23]

Dohoda a Statut ke zřízení Mimořádných afrických senátů

Rozsudek MSD ve věci *Belgie v. Senegal* spolu se změnou prezidenta Senegalu (po volbách v březnu 2012) vedl k obnovení jednání mezi Senegalem a Africkou unií, které skončilo dohodou o vytvoření Mimořádných afrických senátů.[24] Na základě smlouvy Národní shromáždění Senegalu přijalo zákon o zřízení speciálních senátů (17. 12. 2012).

Podle Statutu se zřizují Mimořádné africké senáty soudů Senegalu v tomto složení: jeden vyšetřovací senát v rámci oblastního soudu (Tribunal Régional Hors Classe) v Dakaru, jeden obžalovací senát u dakarského odvolacího soudu, jeden soudní senát a jeden odvolací senát při stejném odvolacím soudu (čl. 2). Podle čl. 3 mají Mimořádné africké senáty pravomoc stíhat a soudit nejvíce odpovědné osoby za zločiny a závažná porušení mezinárodního práva, obyčejového mezinárodního práva a mezinárodních smluv ratifikovaných Čadem, spáchaná v období od 7. června 1982 do 1. prosince 1990.

Věcná jurisdikce je upravena v článcích 4 až 8 Statutu. Zahrnuje zločin genocidy (čl. 5), zločiny proti lidskosti (čl. 6), válečné zločiny (čl. 7) a mučení (čl. 8). Skutkové podstaty zločinů jsou definované podle definic ze Statutu MTS (v případě genocidy a zločinů proti lidskosti). Definice válečných zločinů je podstatně stručnější a odkazuje na některá porušení Ženevských úmluv (1949). Je zajímavé, že výslovně tam uvádí donucení válečného zajatce nebo jiné chráněné osoby sloužit v ozbrojených silách. Čl. 7 odst. 2 zahrnuje i závažná porušení společného článku 3

16 *Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal)*, Judgment, ICJ Reports 2012, § 67–70.
17 Viz doc. A/CN.4/L.839 (2014), str. 21, § 46–47.
18 Viz doc. A/CN.4/648 (2011), § 95.
19 Viz doc. A/CN.4/L.839 (2014), str. 24–25, § 52–54.
20 *Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal)*, Judgment, ICJ Reports 2012, § 53–55, 122 (2). K této otázce se vymezil v individuálním stanovisku soudce Abraham (Tamtéž, Separate Opinion of Judge Abraham, § 3–20, 21, 24–25) a v disentu soudce *ad hoc* Sur (Tamtéž, Dissenting Opinion of Judge ad hoc Sur, § 17–18), kteří tvrdili, že kdyby Soud měl jurisdikci, musel by odmítnout belgický nárok, protože neexistuje dostatečný důkaz, založený na praxi států a *opinio juris*, o obyčejové povaze povinnosti států stíhat před svými soudy jednotlivce podezřelé z válečných zločinů nebo zločinů proti lidskosti na základě univerzální jurisdikce.
21 Viz Draft Code of Crimes, op. cit., str. 270: „Without prejudice to the jurisdiction of an interantional criminal court, the State Party in the territory of which an inividual alleged to have committed a crime ... is found shall extradite or prosecute that individual."
22 ICJ Reports 2012, Dissenting Opinion of Judge Xue, § 42.
23 Viz doc. A/CN.4/L.839 (2014), str. 19, § 35.
24 Viz Statute of the Extraordinary African Chambers (2012), International Legal Materials, vol. 52, 2013, str. 1020–1036.

Ženevských úmluv (1949) a Dodatkového protokolu II. Článek 8 definuje zločin mučení převzatý z Úmluvy proti mučení (1984).

Další ustanovení týkající se vyloučení promlčení, individuální trestní odpovědnosti, vyloučení imunity hlavy státu nebo vlády či vládního činitele, odpovědnosti nadřízeného i toho, že rozkaz nezbavuje trestní odpovědnosti, ale může být polehčující okolností, jsou převzata ze statutů dřívějších tribunálů, zejm. Římského statutu MTS. Podobně je tomu s procesními zárukami a právy obviněného.

Složení Mimořádných afrických senátů odráží smíšenou povahu tribunálu a také skutečnost, že právní systém Senegalu vychází z francouzského práva. Vyšetřovací senát je složen ze 4 vyšetřujících soudců a 2 náhradníků senegalské příslušnosti, navržených senegalským ministrem spravedlnosti a jmenovaných předsedou Komise AU. Obžalovací senát je složen ze 3 soudců a jednoho náhradníka senegalské příslušnosti, navržených senegalským ministrem spravedlnosti a jmenovaných předsedou Komise AU. Soudní senát má kromě předsedy 2 soudce a 1 náhradníka senegalské příslušnosti, navržené senegalským ministrem spravedlnosti a jmenovaných předsedou Komise AU. Předseda senátu musí být soudce z jiného členského státu AU. Totéž platí pro složení odvolacího senátu. Struktura tribunálu dále zahrnuje Úřad prokurátora a kancelář, složené ze senegalských občanů.

Stojí za povšimnutí, že Statut poměrně podrobně upravuje postavení obětí, které se mohou jako civilní strana účastnit řízení, popřípadě mít společného zástupce. V případě, že to vyžaduje zájem spravedlnosti, administrátor jim ho může vybrat a také přiznat bezplatnou právní pomoc (čl. 14). Kromě trestů (především odnětí svobody) může tribunál také rozhodnout o nápravných opatřeních ve formách restituce, kompenzace a rehabilitace (čl. 27). Senáty mohou také nařídit, že kompenzace má být vyplacena prostřednictvím Svěřeneckého fondu pro oběti, vytvořeného podle čl. 28 Statutu.

H. Habré byl obviněn v červenci 2013 ze zločinů proti lidskosti, mučení a válečných zločinů a umístěn do vazby. Kromě toho vedou Mimořádné africké senáty stíhání proti pěti představitelům senegalské vládní moci z doby vlády Habrého.

Závěr

Zřízení Mimořádných afrických senátů a zahájení stíhání proti H. Habrému po mnoha letech neúspěšných pokusů ukazuje, jak složitá je cesta v boji proti beztrestnosti nejzávažnějších zločinů podle mezinárodního práva, což platí nejen pro Afriku. Tento příklad se však týká kontinentu, kde se v posledních letech mnoho států začalo negativně vymezovat proti Mezinárodnímu trestnímu soudu, vnímanému někdy jako evropský soud pro souzení Afričanů. To se projevilo nejen na půdě Africké unie, ale také v rámci OSN, kde je v posledních letech pravidelně zařazováno na program Valného shromáždění téma „univerzální jurisdikce“.[25] I když spíše politická než právní debata tomuto problému příliš nesvědčí (podle mého názoru by bylo lépe svěřit tuto otázku Komisi pro mezinárodní právo), zájem států ukazuje na velký význam těchto otázek.

Rozsudek MSD ve věci *Belgie v. Senegal* (2012) vrátil problém tam, kam patří, tedy do právní roviny. Soud se striktně zaměřil na rozbor závazků podle Úmluvy proti mučení (nechal stranou otázku obyčejového mezinárodního práva), kde je nesporný základ pro univerzální jurisdikci. Přesvědčivě dovodil, že základní povinnost, kterou má stát, na jehož území se údajný pachatel nachází, je zahájit trestní stíhání. Výmluvy na nedostatečnou vnitrostátní právní úpravu nezbavují stát jeho povinnosti podle smlouvy a případné odpovědnosti za porušení smluvních závazků. Extradice, které se Belgie domáhala, je možností, kterou Senegal může využít, pokud nechce stíhat danou osobu před svými soudy. V dnešním mezinárodním právu však již není pravidlo *aut dedere aut judicare* vykládané jako pouhé dvě alternativy, popř. základní povinnost a extradice jako možnost. Třetí možností v určitých případech je předání údajného pachatele mezinárodnímu trestnímu tribunálu nebo soudu. Smíšený tribunál vytvořený v Dakaru díky iniciativě AU a jejímu tlaku na senegalskou vládu ukazuje možnost africké cesty k mezinárodní trestní spravedlnosti.

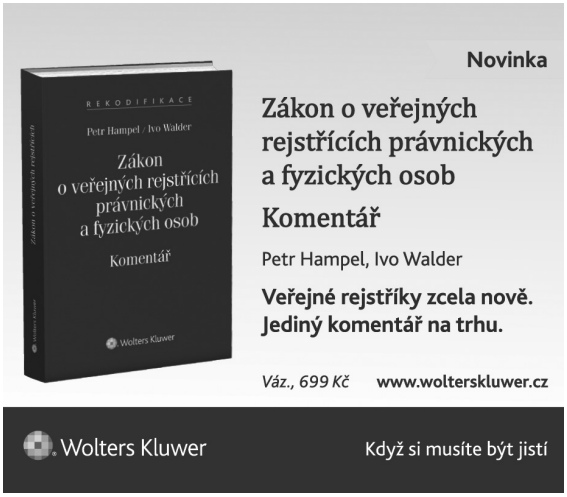

[25] Viz např. GA res. 64/117: „The scope and application of the principle of universal jurisdiction“.